

Nr 33

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner om rätt för borgerlig primärkommun och landstingskommun att bevilja anslag till politiskt parti för viss informationsverksamhet.

Ärendet

I detta utlåtande behandlas de likalydande motionerna I: 451 och II: 561. Texten är tryckt i andra kammaren.

Motionärer är i *första* kammaren herrar Torsten Andersson, Ernst Olsson och Johan Olsson (alla cp) samt i *andra* kammaren herrar Boo och Larsson i Borrby (båda cp).

Hemställen avser: »att riksdagen måtte besluta uttala att beviljande av anslag till politiskt parti för bedrivande av kommunal information och opinionsbildning är en angelägenhet för s. k. borgerlig primärkommun och landstingskommun».

Gällande regler m. m.

I fråga om primärkommuns kompetens föreskrives i 3 § kommunallagen att kommun äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. För landstingskommun har en bestämmelse av motsvarande art intagits i 4 § landstingslagen.

Kommunernas rätt att lämna ekonomiskt stöd till politiska partier har vid flera tillfällen prövats av regeringsrätten, som funnit att sådan rätt inte föreligger såvitt bidragen användes för att främja partipolitisk verksamhet. Ett beslut av stadsfullmäktige i Eskilstuna att tilldela politiska ungdomsorganisationer i staden kommunala hyresbidrag upphävdes sålunda av regeringsrätten, som fann att beslutet inte innefattade något hinder mot att bidragen helt eller till väsentlig del användes till främjande av politisk verksamhet samt det inte kunde anses som en stadens angelägenhet att stödja verksamhet av denna art (RÅ 1964 I 42). Till samma resultat kom regeringsrätten vid sin prövning av ett beslut av kommunalfullmäktige i Vattholma kommun att ge ett inom kommunen inrättat ungdomsråd befogenhet att fördela anslag till föreningar med ungdomsverksamhet på sitt

program utan att undantaga politiska föreningar (RÅ 1964 I 43). Även ett beslut av ungdomsnämnden i Råda kommun att lämna bidrag till den fritids- och ungdomsverksamhet, som Mölnlycke SSU klubb bedrev, upphävdes av regeringsrätten (RÅ 1964 S 60).

Enligt ett år 1965 antaget tillägg till 3 § barnavårdslagen skall det ingå i barnavårdsnämnds uppgifter att stödja den personlighetsutvecklande och samhällsfostrande verksamhet som utövas genom ungdomens egna sammanslutningar. I propositionen med förslag till ifrågavarande tillägg (prop. 1965: 69) hänvisades till de nyss nämnda utslag i vilka regeringsrätten förklarat att kommunalt bidrag inte kunde lämnas till politisk ungdomsorganisation för främjande av dess politiska verksamhet. Föredragande statsrådet uttalade att de politiska ungdomsorganisationerna i vårt samhälle fyller en mycket betydelsefull ungdoms- och samhällsfostrande funktion. I fråga om statliga organisationsbidrag är de helt likställda med övriga ungdomssammanslutningar. Om kommunerna är förhindrade att stödja de politiska ungdomsorganisationerna, innebär detta att statens och kommunernas stöd åt dessas verksamhet delvis kommer att grunda sig på skilda målsättningar. Denna brist på överensstämmelse fann statsrådet otillfredsställande och olycklig. De samhälleliga insatserna från statens och kommunernas sida måste kännetecknas av en helhetssyn, så att olika stöd- och stimulansåtgärder syftar till att komplettera varandra. Bristande samstämmighet i det grundläggande betraktelsesättet kan leda till att verkan förfelas eller uteblir. De politiska ungdomsorganisationerna bör därför också såvitt angår kommunalt stöd behandlas på samma sätt som andra ungdomsorganisationer. Kommunernas stöd åt ungdomsverksamheten kan lämnas på en rad olika sätt. Det är inte avsikten att kommunerna skall bli bundna att ge sitt stöd i en viss form, t. ex. genom ekonomiska bidrag, utan kommunerna skall också i fortsättningen själva få avgöra både omfattningen och formen för detta stöd. Stödet måste anpassas efter föreliggande behov och resurser.

Frågor som sammanhänger med den primärkommunala och landstingskommunala kompetensen behandlas för närvarande av kommunalrättskommittén, som erhållit direktiv i detta hänseende den 5 mars 1965. Direktiven tar huvudsakligen sikte på frågan om kommunernas rätt att stödja näringsverksamhet av olika slag. Frågan om stöd till politiska partier berörs inte i direktiven.

Det bör slutligen erinras om att statligt ekonomiskt stöd utgår till politiska partier. Beslutet härom fattades av 1965 års riksdag och tillämpas fr. o. m. kalenderåret 1966 (prop. 1965: 174; KU 1965: 44). Bidraget utgår med 60 000 kronor per riksdagsmandat och kalenderår. Bidrag utgår endast till partier som i det senaste andrakammarvalet uppnått minst 2 % av de i hela riket avgivna giltiga rösterna. Någon statlig kontroll av medlens användning förekommer ej.

Tidigare behandling av frågan om kommunal information

Inledningsvis kan omnämnas att frågor som sammanhänger med kommunal information behandlades i ett betänkande som år 1947 avgavs av en kommitté för kommunal upplysningsverksamhet (SOU 1947: 76). Kommitténs förslag tog sikte på att förbättra de kommunala förtroendemännens och tjänstemännens kunskaper i frågor som sammanhörde med den kommunala förvaltningen. I detta syfte skulle bl. a. korrespondenskurser och annan kursverksamhet anordnas med stöd av statsbidrag.

Vid 1965 års riksdag hemställdes i motioner om uppdrag åt kommunalrättskommittén att utreda vilka åtgärder som borde vidtagas för att främja kommunala fullmäktigeledamöters möjligheter att erhålla fortlöpande informationer om arbetet inom kommunens styrelse.

Konstitutionsutskottet (KU 1965: 23) avstyrkte enhälligt motionerna. I sitt utlåtande, som godkändes av riksdagen, framhöll utskottet bl. a., att de i motionerna aktualiserade frågorna var förtjänta av uppmärksamhet samt att deras betydelse ökade med den fortgående vidgningen av de kommunala arbetsuppgifterna och utvecklingen mot allt större kommuner. Frågorna kunde emellertid inte lösas genom lagstiftningsåtgärder, och informationsverksamhetens bedrivande borde i första hand övervägas på det lokala planet och inom de kommunala förbunden.

Frågan om förbättrad information om de kommunala förhållandena förekom även i andra sammanhang till behandling vid 1965 och 1966 års riksdagar. Sålunda hemställdes i en motion till 1965 års riksdag att den statliga informationsverksamheten, dess omfattning, inriktning och utformning, måtte bli föremål för skyndsamt utredning. Allmänna beredningsutskottet, till vilket motionen hänvisades, vitsordade i sitt utlåtande (ABU 1965: 28) behovet av en mer aktiv statlig information och framhöll också vikten av att effektiv information även lämnas av kommunala myndigheter. Utskottet hemställde emellertid om avslag på motionen under hänvisning till en inom statskontoret pågående utredning angående den statliga publikationsverksamhetens finansiering. Riksdagen följde utskottet.

Vid 1966 års riksdag berördes frågan om samhällsinformationen i ett flertal motioner, som hänvisades till konstitutionsutskottet. Motionerna föranleddes närmast av frågan om möjligheterna att förbättra dagspressens ekonomiska villkor. Denna fråga hade behandlats av pressutredningen som föreslagit ett system med de politiska partierna som förmedlare av statliga bidrag till tidningar. Utredningens förslag lämnades emellertid åt sidan till förmån för det statliga partistöd som enligt vad ovan nämnts infördes från och med år 1966. Motionärerna ansåg nu att tillkomsten av statligt partistöd inte fick medföra, att statsmakterna lämnade tidningarnas särskilda problem utan vidare beaktande. Konstitutionsutskottet erinrade i sitt utlåtande

över motionerna (KU 1966: 26) om att åtskilliga uppslag till åtgärder från samhällets sida till förbättrande av tidningarnas ekonomiska situation framkommit under remissbehandlingen av pressutredningens betänkande och i den allmänna debatt som under senare år förts om dagspressens villkor. En sådan möjlighet var ökad statlig och kommunal information genom betald annonsering i dagspressen. Utskottet framhöll att den sistnämnda frågan måste betraktas även från andra synpunkter än de pressekonomiska. Som riksdagen tidigare uttalat, med godkännande av utlåtanden av allmänna beredningsutskottet, framstod det som angeläget, att både stat och kommun strävade efter att intensivt och förbättra sin information gentemot medborgarna om den samhällsliga verksamheten på skilda fält. En sådan utveckling aktualiserade ofrånkomligen frågan om kostnadsfördelningen mellan det allmänna och de informationsförmedlande organen. För närvarande spred tidningarna i allra största utsträckning den samhällsliga informationen kostnadsfritt som en serviceåtgärd gentemot allmänheten. Denna ordning måste framstå som en alltmer oriktig övervältring av det ekonomiska ansvaret för verksamheten, ju mera denna utvecklades i enlighet med riksdagens önskemål. Vid sin granskning hade utskottet funnit, att de önskemål om närmare utredning, som uttryckts både i de förutnämnda remissyttrandena och i motionerna, borde tillgodoses genom en allmän och förutsättningslös utredning rörande de möjligheter, som förelåg att genom generellt verkande åtgärder från det allmänna sida förbättra dagspressens ekonomiska villkor. Vid denna utredning borde de nyss berörda frågorna om den samhällsliga informationen genom pressen särskilt beaktas. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Den sålunda begärda utredningen tillkallades av justitieministern den 25 maj 1967 (1967 års pressutredning). I direktiven till utredningen berörs frågan om samhällsinformationen inte närmare. Anledningen härtill är att särskild utredning i detta ämne, informationsutredningen, tillkallats samma dag. I direktiven för sistnämnda utredning, som dock huvudsakligen torde ha att syssla med den samhällsinformation vilken kan bedrivas i statlig regi, uttalas bl. a.

Utredningen bör i första hand pröva behovet av en vidgad information om samhällets verksamhet. Mot bakgrunden härav bör utredningen ange vilka mål som skall ställas upp för samhällsinformationen. Samtidigt som det är önskvärt att få till stånd en effektiv informationsverksamhet, måste ambitionerna självfallet begränsas så att kostnaderna hålls inom rimliga gränser. Det är därför av intresse att få fram underlag för en bedömning vad en vidgad samhällsinformation kommer att kosta det allmänna. Mot bakgrund av den allmänna målsättning för samhällets informationsverksamhet som utredningen finner önskvärd bör olika vägar att effektivisera informationen behandlas närmare. En viktig sådan fråga gäller i vad mån särskilda organ bör finnas för verksamheten. Frågan om ett centralt serviceorgan har redan väckts. Detta bör ge utredningen anledning att överväga vilka behov som föreligger av rådgivning eller annan service från ett centralt organ.

Motionerna

Motionärerna framhåller att frågan om formerna för den kommunala informationen under de senaste åren aktualiserats i olika sammanhang. I princip har diskussionen begränsats till två områden, nämligen (1) den av pressen, radion och TV s. a. s. i egen regi och på eget initiativ bedrivna informationen och (2) kommunernas egen information, som kan avse såväl fortlöpande information till pressen, radion m. fl. medier som information till allmänheten i egen regi exempelvis via kommunala publikationer, filmer och informationsmöten. Motionärerna anser att samtliga dessa former för information har den allra största betydelse och förtjänar att på allt sätt främjas och vidareutvecklas. De har emellertid också den uppfattningen att de politiska partierna har en betydelsefull uppgift när det gäller att sprida information rörande den kommunala verksamheten. Sådan information sker också i regi av samtliga politiska partier men måste på grund av bristande ekonomiska resurser i stort sett begränsas till valtillfällena. De växande kommunala uppgifterna, de allt större kommunala enheterna m. fl. skäl talar för att en förbättrad kommunal information måste komma till stånd, om en önskvärd förståelse för och kännedom om den kommunala verksamheten skall kunna befastas och vidareutvecklas. Det är problem som måste uppmärksammas i den traditionella informationen men som inte minst de politiska partierna måste beakta.

Utskottet

I förevarande motioner fästs uppmärksamheten på frågan om formerna för spridning av information om den kommunala verksamheten. Utskottet delar motionärernas uppfattning att detta är en fråga av stor betydelse. Den fortgående utvecklingen mot större kommunala enheter medför att de direkta kontakterna mellan kommunmedlemmarna och de kommunala förtroendemännen minskar. Även andra vägar att sprida kännedom om de kommunala organens verksamhet måste därför övervägas. Som motionärerna påpekar kan de politiska partierna spela en viktig roll i detta sammanhang. En ökad informationsverksamhet från partiernas sida i fråga om de kommunala förhållandena torde emellertid förutsätta att partierna får ökade ekonomiska resurser. Detta kan ske inom ramen för det statliga partistödet. En annan väg är att partierna beviljas anslag av kommunerna för informationsändamål. Gällande lagstiftning medger emellertid i princip inte att kommunerna lämnar anslag till politiska partier. En uppmjukning av principen har dock skett så till vida att anslag numera — efter ett tillägg till barnavårdslagen — kan lämnas till de politiska ungdomsorganisationer-

na för deras samhällsfostrande verksamhet. En vidgning av kommunernas rätt att bevilja partierna anslag skulle ligga i linje med den utveckling som sålunda redan inletts. Frågan om en vidgning av den kommunala kompetensen i förevarande hänseende bör enligt utskottets mening närmare utredas.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 451 och II: 561 anhåller hos Kungl. Maj:t om utredning av frågan om rätt för kommun att bevilja anslag till politiskt parti för kommunal informationsverksamhet.

Stockholm den 5 november 1968

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson (s), Erik Olsson (s), Sveningsson (h), Sörlin (s), Hernelius (h), Sörenson (fp), Tistad (fp), Harald Pettersson (cp), Nyquist (s) och Ivar Andersson (s); samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson (s), Nilsson i Östersund (s), Johansson i Trollhättan (s), Nelander (fp), Larsson i Luttra* (cp), Andersson i Billingsfors* (s), Wennerfors (h), Mossberg (s), Norrby (fp) och Lindberg (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Sveningsson*, *Hernelius* och *Wennerfors* (alla h), vilka anförde:

Förevarande motioner åsyftar att kommunerna skall få rätt att ge bidrag till partierna för bedrivande av kommunal information och opinionsbildning. Då någon kontroll av användningen av sådana bidrag inte kan åstadkommas utan att man uppger en av de viktigaste principer som fastlades vid införandet av det statliga partistödet, är innebörden i motionernas förslag i realiteten att ett allmänt kommunalt partistöd skall möjliggöras. Någon särskild utredning härom bör enligt vår mening inte ifrågakomma. Det är visserligen angeläget att få till stånd ökad kommunal information och debatt, men det gäller ett stort problemkomplex som kan angripas på många vägar. Det är, som utskottet framhöll 1965, föremål för uppmärksamhet bl. a. inom de kommunala förbunden. Utredning pågår också om möjligheterna till ökad

kommunal information och opinionsbildning genom pressen. Att bryta ut frågan om partiernas insatser på detta område till särskild prövning kan inte vara motiverat. Möjligheten till ett kommunalt partistöd kan också lätt missbrukas och kan inte utgå efter samma grunder som det statliga partistödet med hänsyn till de mer skiftande kommunala partibildningarna. Ett kommunalt partistöd kan dessutom leda till en mycket olika belastning på skattebetalarna i kommunerna till följd av skilda kommunala beslut. Utskottet borde sålunda enligt vår mening ha hemställt,

att riksdagen avslår motionerna I: 451 och II: 561.